

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»

**С.П. Ігнацевич, В.В. Матусевич, Н.І. Горностай,
О.Є. Михальченкова, В.Г. Бессараб**

**ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ТА ФОРМ
ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ**

Науково-аналітична довідка

Київ 2026

УДК 339.9:001.894/.895
ISBN 978-966-479-183-7

Автори:

Ігнацевич Сергій Петрович, канд. екон. наук, завідувач відділу міжнародного науково-технічного співробітництва та трансферу технологій, УкрІНТЕІ;

Матусевич Вікторія Володимирівна, канд. іст. наук, завідувачка відділу, УкрІНТЕІ;

Горностай Наталія Ігорівна, старша наукова співробітниця відділу міжнародного науково-технічного співробітництва та трансферу технологій, УкрІНТЕІ;

Михальченкова Олена Євгенівна, старша наукова співробітниця відділу міжнародного науково-технічного співробітництва та трансферу технологій, УкрІНТЕІ;

Бессараб Валерій Герасимович, старший науковий співробітник відділу міжнародного науково-технічного співробітництва та трансферу технологій, УкрІНТЕІ;

Рекомендовано до друку вченою радою Українського інституту науково-технічної експертизи та інформації МОН України (протокол № 5 від 27 травня 2026 р.).

Дослідження механізмів та форм трансферу технологій в Україні : Науково-аналітична довідка [Електронний ресурс] / С.П. Ігнацевич, В.В. Матусевич, Н.І. Горностай, О.Є Михальченкова, В.Г. Бессараб. – Київ : УкрІНТЕІ, 2026. – 19 с.

Розглянуто різні види правового регулювання трансферу технологій залежно від типу правової системи, у межах якої функціонують відповідні інститути, зокрема, континентальну (романо-германську), англосаксонську (загальне право) та змішану правові системи. Означено основні правові, економічні та організаційні механізми здійснення трансферу технологій та механізми його реалізації.

Досліджено актуальні механізми та форми трансферу технологій, їхні ключові особливості, переваги та недоліки, а також розглянуто фактори, які впливають на організацію трансферу технологій. Кожен із зазначених інструментів має свої переваги та обмеження, а їх ефективність залежить від рівня правової визначеності, інституційної підтримки та готовності бізнесу до співпраці з науковими установами. Український контекст демонструє прагнення інтегруватися у європейський інноваційний простір, але водночас стикається з низкою бар'єрів – від правових до кадрових.

Результати можуть бути використані представниками органів державної влади, бізнесу, експертами, науковцями, викладачами закладів вищої освіти.

ISBN 978-966-479-183-7

© МОН України, 2026

© УкрІНТЕІ, 2026

© Ігнацевич С.П., Матусевич В.В., Горностай Н.І.,
Михальченкова О.Є., Бессараб В.Г., 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Загальна класифікація правових систем	5
2. Основні механізми та форми трансферу технологій	7
3. Фактори, що впливають на трансфер технологій	14
ВИСНОВКИ.....	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	18

ВСТУП

Трансфер технологій є одним із ключових елементів інноваційної економіки та механізмом перетворення результатів науково-дослідної діяльності у практичні, комерційно значущі продукти, процеси або послуги. У сучасній науковій та нормативно-правовій літературі дане поняття трактується багатовимірно, з урахуванням як правових, так і економічних, інституційних та організаційних аспектів.

У широкому розумінні трансфер технологій охоплює процес передачі знань, навичок, результатів наукових досліджень, технічних рішень та прав інтелектуальної власності між суб'єктами інноваційної діяльності з метою їх практичного застосування та комерціалізації. Йдеться не лише про передачу матеріальних об'єктів (патентів, прототипів, технологічного обладнання), а й про нематеріальні активи – ноу-хау, методики, алгоритми, програмні продукти, організаційні рішення.

На промислово розвинені країни доводиться близько 90% світового ринку технологій, в т.ч. більше 60% доводиться на США, Японію, Великобританію, Німеччину і Францію. Велика частина торгівлі ліцензіями доводиться на наступні галузі: електротехнічна і електронна промисловість – 19%, загальне машинобудування – 18%; хімічна промисловість – 17,4%, транспортне машинобудування – 10,2% всього об'єму комерційних операцій¹.

¹ Косенко, А., Бердос, М., & Дюжев, О. (2025). Економічна сутність міжнародного трансферу технологій в формуванні інноваційно-комерційної сприятливості промислових підприємств. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки), (1), 129–135. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.1.129>

1. Загальна класифікація правових систем

Правове регулювання трансферу технологій значною мірою залежить від типу правової системи, у межах якої функціонують відповідні інститути. У світовій практиці виокремлюють три основні типи правових систем: континентальну (романо-германську), англосаксонську (загальне право) та змішані правові системи.

Континентальна (романо-германська) правова система

Континентальна правова система ґрунтується на кодифікованих нормах права, домінуванні закону як основного джерела права та чіткій ієрархії нормативно-правових актів. Вона характерна для більшості країн Європейського Союзу, а також багатьох держав Азії, Латинської Америки та Африки.

У сфері трансферу технологій континентальна система характеризується:

- детальним законодавчим регулюванням інтелектуальної власності;
- спеціальними законами про інноваційну діяльність і науково-технічну політику;
- активною роллю держави у формуванні інституційної інфраструктури трансферу технологій.

Перевагою цієї системи є висока правова визначеність і передбачуваність регулювання, однак її недоліком може бути менша гнучкість у порівнянні з англосаксонською системою загального права ².

Англосаксонська правова система

Англосаксонська правова система ґрунтується на судовому прецеденті як основному джерелі права, гнучкому тлумаченні норм і значній ролі договірного регулювання. Вона характерна для США, Великої Британії, Канади (за винятком Квебеку), Австралії та інших країн.

У сфері трансферу технологій ця система відзначається:

- високою роллю контрактного права;
- значною автономією сторін у формуванні умов передачі технологій;
- розвиненою практикою університетських технологічних офісів (Technology Transfer Offices – TTO);
- гнучкими моделями комерціалізації результатів досліджень.

Англосаксонська система сприяє динамічному розвитку інноваційного підприємництва, однак може створювати ризики правової невизначеності у разі відсутності усталеної судової практики ³.

Змішані правові системи

Змішані правові системи поєднують елементи континентального та англосаксонського права, а також можуть включати норми релігійного або звичаєвого права. Прикладами таких систем є Японія, Південна Африка, Квебек у Канаді, Ізраїль та інші.

У сфері трансферу технологій змішані системи характеризуються:

- поєднанням кодифікованих норм і судового прецеденту;
- адаптацією міжнародних стандартів до національного контексту;

² Konrad Zweigert, Hein Kötz. An Introduction to Comparative Law. <https://www.pierre-legrand.com/zweigert-and-kotz.pdf>

³ Posner R. Economic Analysis of Law. <https://www.corteidh.or.cr/tablas/29192.pdf>

- гнучким підходом до інституційного забезпечення інновацій.

Ці системи часто демонструють високу здатність до правової адаптації та інституційних інновацій⁴.

Таблиця 2.

Загальна класифікація правових систем у контексті трансферу технологій

Тип правової системи	Основні характеристики	Вплив на трансфер технологій
Континентальна	Кодифікація, домінування закону	Висока правова визначеність, регулятивна чіткість
Англосаксонська	Прецедент, договірна автономія	Гнучкість, інноваційна динаміка
Змішана	Поєднання різних традицій	Адаптивність, інституційна гнучкість

Джерело: складено авторами

Трансфер технологій за напрямком передачі можна розділити двосторонній взаємовигідний обмін та одностороннє розповсюдження технології в інші сфери діяльності. За методом передачі – платний та безкоштовний. За масштабом – на міжнародний та внутрішній⁵.

⁴ Legal Traditions of the World: Sustainable Diversity in Law. <https://www.paclii.org/journals/fJSPL/vol06/12.shtml>

⁵ Верес, Ш. М., Косенко, О. П., & Перерва, П. Г. (2022). Цифровізація процесів трансферу технологій. Матеріали викладено в авторській редакції Відповідальність за зміст текстів, достовірність поданих даних і точність наведених цитат несуть автори (співавтори)., 45. <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3325/1/22.5.pdf#page=46>

2. Основні механізми та форми трансферу технологій

Трансфер технологій здійснюється через різноманітні правові, економічні та організаційні механізми, які відрізняються за ступенем формалізації, рівнем залучення сторін та глибиною інтеграції технології в діяльність отримувача. У міжнародній практиці найбільш поширеними є такі механізми: ліцензування, створення спільних підприємств, стратегічні альянси та передача прав інтелектуальної власності.

Ліцензування та патенти

Ліцензування є одним із найбільш універсальних і гнучких механізмів трансферу технологій. Воно передбачає надання правовласником дозволу іншій стороні на використання об'єкта інтелектуальної власності на визначених умовах і за певну винагороду.

Ліцензійні угоди можуть бути:

- виключними;
- невиключними;
- субліцензійними;
- обмеженими за територією, строком або сферою застосування.

Ліцензування дозволяє правовласнику зберігати контроль над технологією, водночас забезпечуючи її комерційне використання в різних юрисдикціях та секторах. Для отримувача ліцензії це зменшує ризики, пов'язані з розробкою нової технології, та прискорює вихід на ринок ⁶.

Істотні умови ліцензійного договору⁷:

- вид ліцензії (виключна, одинична, невиключна);
- сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання об'єкта);
- територія використання;
- строк на якій надаються майнові права інтелектуальної власності;
- вид ліцензійних платежів за використання об'єкта права інтелектуальної власності, їх розмір, порядок та строки виплати;
- інші умови, які сторони договору вважають за доцільне включити у ліцензійний договір.

Приклади:

Ліцензійні угоди – один з найпоширеніших методів трансферу технологій. Тому усі можливі способи використання цього інструменту не обмежуються тільки наведеними прикладами:

⁶ Zoltan Vig. Technology transfer and investment law. https://www.researchgate.net/publication/389023949_Technology_transfer_and_investment_law

⁷ <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/Prezentatsiia-Litsenziinyi-dohovir.pdf>

- **Фармацевтика:** університет розробляє новий склад препарату або метод синтезу речовини. Бізнес-партнер (фармацевтична компанія) укладає ліцензійну угоду на право виробництва цього препарату протягом 5-10 років, сплачуючи університету роялті (відсоток від продажів).

- **Співпраця з IT-стартапами:** університети створюють екосистеми, де студенти та викладачі розробляють програмне забезпечення, а бізнес (наприклад, Amazon Web Services або AstraZeneca) отримує ліцензійні права на використання або інвестує в ці розробки.

- **Агротехнології:** Передача прав на використання нових сортів рослин або інноваційних добрив, розроблених аграрними ВНЗ, великим агрохолдингам.

Створення спін-оф та стартапів

Академічні спін-офи – компанії, створені науковцями або університетами для впровадження наукових винаходів у бізнес. Розвиток академічних спін-оффів в Україні – це не просто тренд, а необхідний практичний інструмент, ефективність якого вже доведено міжнародною практикою. Він є важливим для економічного відновлення, збереження наукового потенціалу та інтеграції України до європейського інноваційного простору⁸.

Переваги для ЗВО/НУ та бізнесу⁹:

- залучення ресурсів та інвестицій – спін-оффи забезпечують залучення зовнішніх ресурсів від бізнес-партнерів, що приєднуються на ранньому етапі. Це також підвищує інтерес інвесторів, оскільки їм безпечніше фінансувати проєкт, у якому вже бере участь представник бізнесу, а не лише академічні фахівці;
- шлях до впровадження – спін-оффи є ефективним шляхом для впровадження та комерціалізації продукції, створеної науковцями. Така співпраця допомагає адаптувати розробку до реальних потреб споживача та ринку;
- розширення мережі та кадровий потенціал – розширення кола осіб, залучених до реалізації продукту, розширює й мережу контактів для подальшого масштабування та співпраці. Така співпраця є перспективною для кваліфікованих кадрів серед студентів та науковців, що сприяє гальмуванню процесу міграції та зменшенню дефіциту кадрів в Україні;
- доступ до інновацій – співпраця надає представникам приватного сектору економіки доступ до нових та конкурентоспроможних розробок, а також до досвідчених фахівців у різноманітних галузях.

⁸ <https://nipo.gov.ua/hajd-akademichni-spin-offy/>

⁹ <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2026/01/Academic-Spin-off-Guide.pdf>

Основні перешкоди розвитку спін-оффів в Україні:

- відсутність правової визначеності спін-оффу;
- відсутність в більшості ЗВО/НУ політики з питань інтелектуальної власності;
- недостатня політична воля щодо питань комерціалізації прав на ОІВ та трансферу технологій;
- відсутність команди та нестача фахівців з трансферу технологій;
- слабкий нетворкінг з бізнесом;
- відсутність механізму розподілу прав між всіма учасниками спіноффів;
- відсутність механізму розподілу доходу між всіма учасниками спіноффів.

Приклади:

Практичним прикладом успішного створення спін-оффу є проєкт Im2be¹⁰, інноваційний застосунок для зміцнення сімейних зв'язків, розвитку позитивних звичок та покращення взаєморозуміння у родині¹¹. Продукт розвивався на базі Львівської політехніки. Його було оформлено як класичний спін-офф, шляхом підписання угоди між Науковим парком SID City та міжнародним інвестором. За півтора року до команди долучилися психологи, ментори та міжнародні партнери з Польщі та США. З застосунком можна детально ознайомитись, адже він доступний для завантаження на Google Play та Apple Store.

Спільні підприємства

Спільні підприємства є формою інституційного трансферу технологій, за якої дві або більше сторін створюють нову юридичну особу для реалізації спільного проєкту. Така форма часто використовується у випадках, коли передача технології потребує значних інвестицій, доступу до ринків або локальної інфраструктури.

Спільні підприємства поєднують у собі:

- передачу технології;
- об'єднання капіталу;
- розподіл ризиків;
- спільне управління інноваційним процесом.

Цей механізм особливо поширений у транснаціональних проєктах, а також у сферах високих технологій, оборонної промисловості, біотехнологій та енергетики¹².

¹⁰ <https://lpnu.ua/news/im2be-iaak-studentskyi-proiekt-politehnikiv-peretvoryvsia-na-mizhnarodnyi-startap-shcho>

¹¹ <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2026/01/Academic-Spin-off-Guide.pdf>

¹² John Hagedoorn. Inter-Firm R&D Partnerships: An Overview of Major Trends and Patterns Since 1960. https://www.researchgate.net/publication/4929215_Inter-Firm_RD_Partnerships_An_Overview_of_Major_Trends_and_Patterns_Since_1960

Окремо варто зупинитися на спільних підприємствах (joint undertakes) ЄС. Це окремі юридичні особи, які забезпечують втілення державно-приватного партнерства на рівні, вищому за національний (на рівні ЄС).

До кінця 2031-го року як органи ЄС створюються і функціонують наступні спільні підприємства¹³:

- СП «Циркулярна біоекономіка Європи»;
- СП «Чиста авіація»;
- СП «Чистий водень»;
- СП «Європейська залізниця»;
- СП «Глобальна охорона здоров'я EDCTP3»;
- СП «Інноваційна ініціатива в галузі охорони здоров'я»;
- СП «Ключові цифрові технології» (СП «Чіпи»);
- СП «Дослідження повітряно-транспортного регулювання єдиного європейського неба 3»;
- СП «Інтелектуальні мережі та послуги».

Головною стратегічною метою створення спільних підприємств є формування ефективних публічно-приватних партнерств, здатних забезпечити реалізацію складних інноваційних проєктів, які не можуть бути досягнуті виключно в межах традиційних інструментів фінансування ЄС для реалізації довгострокових стратегічних дослідницьких програм, об'єднання ресурсів ЄС, держав-членів і приватного сектору, підвищення конкурентоспроможності ЄС у глобальному масштабі, сприяння технологічному розвитку та інноваціям, досягнення конкретних операційних та політичних цілей.

Стратегічні альянси

Стратегічні альянси є договірною формою співпраці між незалежними організаціями з метою обміну знаннями, спільної розробки технологій або координації інноваційної діяльності без створення окремої юридичної особи.

На відміну від спільних підприємств, стратегічні альянси характеризуються більшою гнучкістю та меншою формалізацією. Вони можуть охоплювати:

- спільні науково-дослідні проєкти;
- обмін дослідницьким персоналом;
- спільне використання інфраструктури;
- кооперацію у сфері стандартизації та сертифікації.

Такий формат дозволяє швидко адаптуватися до технологічних змін і зменшувати витрати на інноваційну діяльність¹⁴.

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R2085&qid=1777546450237>

¹⁴ António Ferreira, Mário Franco, Heiko Haase. Strategic alliances and development of intellectual capital: a study of technology-based SMEs. <https://www.emerald.com/ijoa/article-abstract/30/6/1644/146730/Strategic-alliances-and-development-of?redirectedFrom=fulltext>

В Україні нещодавно було створено Український альянс трансферу технологій¹⁵ – професійної спільноти, що об'єднує фахівців і організації, залучені до процесів трансферу знань і технологій в Україні. Альянс створено за сприяння Міністерства освіти і науки України.

Ключове завдання – звести разом розрізнені практики та досвід і перетворити їх на узгоджену систему. Для цього альянс передбачає:

- створення платформи для обміну практичними кейсами та рішеннями, що вже працюють;
- спільну роботу над типовими бар'єрами трансферу технологій;
- формування професійного середовища, орієнтованого на результат і практику.

Інкубатори та акселератори

В Україні активно розвивається екосистема наукових інкубаторів та акселераторів, спрямована на підтримку інноваційних проєктів, стартапів на ранніх стадіях (deep tech) та їх комерціалізацію. Вони зосереджені переважно навколо провідних університетів та технопарків.

Інкубатори та акселератори відіграють значну роль у розвитку малого та середнього бізнесу, надаючи не лише фінансування, а й консультаційну підтримку, доступ до експертів та ринків. Участь у таких програмах допомагає підприємцям не лише знайти джерела фінансування, але й підвищити рівень компетенцій у веденні бізнесу¹⁶.

Переваги, які забезпечують інкубатори та акселератори для науковців:

- Доступ до експертизи та менторства – стартапи отримують доступ до досвідчених бізнесменів, інвесторів та технічних спеціалістів, які допомагають уникнути поширених помилок.
- Інфраструктурна підтримка – надання приміщень, лабораторій та обладнання, що знижує витрати на старті.
- Нетворкінг та зв'язки – можливість знайти партнерів, клієнтів та інвесторів, що є критичним для росту.
- Фінансування – доступ до грантових коштів та інвестицій у розвиток.
- Прискорення розвитку: Акселератори допомагають суттєво прискорити темпи розвитку проєкту за короткий час.

¹⁵ <https://mon.gov.ua/news/stvoreno-ukrainskyi-alians-transferu-tekhnologii-dlia-posylennia-komertsializatsii-naukovykh-rozrobok>

¹⁶ https://mof.gov.ua/uk/news/novi_initsiativi_pidtrimki_pidpriiemstv_pid_chas_konferentsii_vidnovlennia_ukraini_2024_viziiia_fond_rozvitku_pidpriemnitstva_20_ta_alians_za_stiikist_malikh_ta_serednikh_pidpriemstv-4668

Ризики:

- Часткова втрата контролю – участь у програмах може вимагати віддачі частки в компанії.
- Висока конкуренція та інтенсивність – потрапити до провідних акселераторів важко, а участь вимагає значних часових витрат.
- Ризик "штучності" – інкубатори можуть створювати "тепличі умови", які не відповідають жорсткій реальності ринку.
- Залежність від фокусу акселератора – якщо інкубатор не має експертизи у конкретній науковій галузі, підтримка може бути неефективною.
- Нормативне регулювання – у деяких українських наукових інституціях процеси можуть бути забюрократизовані, що гальмує швидкість інновацій.

Передача прав інтелектуальної власності

Передача прав інтелектуальної власності передбачає повний або частковий перехід прав на об'єкти ІВ від одного суб'єкта до іншого. Це може відбуватися у формі:

- відчуження патентів;
- продажу авторських прав;
- передачі ноу-хау;
- передачі торговельних марок або промислових зразків.

На відміну від ліцензування, передача прав означає втрату первинним правовласником контролю над об'єктом ІВ. Такий механізм застосовується у випадках реструктуризації бізнесу, злиттів і поглинань, а також при комерціалізації результатів наукових досліджень університетами та науковими установами¹⁷.

Для систематизації основних механізмів трансферу технологій подано таблицю.

Таблиця 1.

Основні механізми трансферу технологій

Механізм	Характеристика	Переваги	Ризики
Ліцензування	Надання права використання ІВ	Гнучкість, збереження контролю	Обмежений контроль над застосуванням
Спін-оф і стартапи	Формування нових компаній на базі університетських чи інституційних досліджень для комерціалізації технологій.	Швидке залучення інвестицій, масштабування	Нормативне регулювання, недостатня напрацьованість механізмів оцінювання ІВ та розподілу доходів
Спільні підприємства	Створення нової юридичної особи	Об'єднання ресурсів, розподіл ризиків	Складність управління

¹⁷ What is Intellectual Property? <https://www.wipo.int/en/web/about-ip>

Стратегічні альянси	Договірна співпраця	Гнучкість, швидкість	Відсутність жорсткого контролю
Інкубатори та акселератори	Платформи підтримки молодих компаній, що надають фінансування, менторство та доступ до інфраструктури.	Доступ до інфраструктури, пошук інвестицій	Висока конкуренція, залежність від акселератора, нормативне регулювання
Передача прав ІВ	Повне/часткове відчуження прав	Швидка комерціалізація	Втрата прав на технологію

Джерело: складено авторами

Форми трансферу технологій

Трансфер технологій з точки зору цілісності технічного змісту пропонують розділяти на дві основні форми: «трансплантація» та «щеплення»¹⁸. «Трансплантована» передача технології стосується переважно усієї технології. Таку форму використовують здебільшого транснаціональні компанії для гармонізації роботи у різних точках світу. Така форма трансферу не має прямої залежності від стану оригінальної технологічної системи країни, до якої здійснюється трансфер, тому така форма дає змогу забезпечити стрімкий розвиток технологій незалежно від початкового стану інноваційного розвитку чи економіки. Проте, така незалежність збільшує вартість «трансплантованої» передачі технологій.

Передача технології з використанням моделі «прищеплення» досягається передачею частини технології, достатньої для налагодження і подальшого технологічного розвитку вже на місці. Тобто, технології інтегруються з метою оновлення функцій та зростання показників ефективності оригінальної технологічної системи. Так, подібна форма передачі технологій не потребує таких суттєвих витрат, як «трансплантована», але з іншого боку – сильно залежить від початкового технологічного рівня одержувача технології та вимагає більш жорстких умов відповідності. Хоча оплата передачі технології в достатній мірі низька, комерційний ризик при використанні моделі трансферу технологій «прищеплення» виникає частіше. Зазвичай його застосовують країни, регіони та підприємства з відносно збалансованою технічною потужністю¹⁹.

¹⁸ Верес, Ш. М., Косенко, О. П., & Перерва, П. Г. (2022). Цифровізація процесів трансферу технологій. Матеріали викладено в авторській редакції Відповідальність за зміст текстів, достовірність поданих даних і точність наведених цитат несуть автори (співавтори)., 45.
<http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3325/1/22.5.pdf#page=46>

¹⁹ Верес, Ш. М., Косенко, О. П., & Перерва, П. Г. (2022). Цифровізація процесів трансферу технологій. Матеріали викладено в авторській редакції Відповідальність за зміст текстів, достовірність поданих даних і точність наведених цитат несуть автори (співавтори)., 45.
<http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3325/1/22.5.pdf#page=46>

3. Фактори, що впливають на трансфер технологій

Сучасний стан міжнародного трансферу технологій дозволяє на світовому ринку технологій виділити групи країн залежно від їх ролі в міжнародному трансфері технологій.

Таблиця 4.

Групи країн залежно від їхньої ролі в міжнародному трансфері технологій

Назва групи	Опис	Країни-представники
Промислово розвинені країни з домінуючим експортом ліцензії	Мають історично сформовану експортну спрямованість ліцензійної торгівлі, що відображає її науково-технічний потенціал. Держава суттєво фінансує фундаментальні дослідження.	США
Промислово розвинені країни з переважачим експортом ліцензії	Мають позитивне сальдо ліцензійної торгівлі. Велика Британія стимулює експорт ліцензій за моделлю США, а Швейцарія базує політику на високоякісній продукції та мережі дочірніх компаній.	Великобританія, Швейцарія
Промислово розвинені країни з переважачим імпортом ліцензій	Активно використовують зарубіжні технології для модернізації галузей. Японія стала одним із найбільших споживачів іноземних технологій, що сприяло «японському диву». Німеччина успішно застосовувала ліцензії у виробництві автомобілів.	Німеччина, Японія
Країни, що розвиваються, з імпортно-експортною спрямованістю	Закуповують іноземні технології для вирішення економічних проблем, а експортують ліцензії переважно в сусідні країни.	Аргентина, Бразилія, Мексика, Індія, Туреччина
Країни, що розвиваються, з імпортною спрямованістю	Закуповують нові технології переважно як супутні ліцензії при будівництві промислових об'єктів.	Таїланд, Алжир, Панама
Країни, що розвиваються, з епізодичним характером ліцензійної торгівлі	Найменш розвинені країни, де ліцензійна торгівля має випадковий характер через низький рівень економічного розвитку.	Ефіопія, Нігер, Чад, Мозамбік

* джерело: ²⁰

Ефективність трансферу технологій визначається сукупністю правових, інституційних, економічних та соціальних факторів. Серед них ключове значення мають рівень захисту інтелектуальної власності, наявність механізмів стимулювання інновацій та роль університетів і наукових центрів.

Наявність і ефективність захисту інтелектуальної власності

Надійна система охорони прав інтелектуальної власності є фундаментальною передумовою ефективного трансферу технологій. Вона:

- забезпечує правову визначеність для інвесторів і розробників;
- створює стимули для комерціалізації інновацій;
- знижує ризики недобросовісного використання технологій.

²⁰ Косенко, А., Бердос, М., & Дюжев, О. (2025). Економічна сутність міжнародного трансферу технологій в формуванні інноваційно-комерційної сприятливості промислових підприємств. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки), (1), 129–135. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.1.129>

Дослідження міжнародних організацій свідчать, що країни з високим рівнем захисту ІВ демонструють вищі показники інноваційної активності та трансферу технологій ²¹. Водночас надмірно жорстке регулювання може обмежувати доступ до знань і стримувати поширення технологій, що потребує балансу між захистом прав і суспільними інтересами.

Механізми стимулювання інновацій

Державні та інституційні механізми стимулювання інновацій відіграють важливу роль у формуванні сприятливого середовища для трансферу технологій. До них належать:

- податкові пільги для інноваційної діяльності;
- грантове фінансування наукових досліджень і розробок;
- програми підтримки стартапів і спін-офф компаній;
- створення технологічних парків, інкубаторів і кластерів.

Ефективна політика стимулювання інновацій сприяє активізації взаємодії між наукою та бізнесом, знижує фінансові бар'єри для комерціалізації результатів досліджень і підвищує конкурентоспроможність національної економіки ²².

Роль університетів і наукових центрів

Університети та науково-дослідні установи є ключовими генераторами нових знань і технологій. У сучасних інноваційних системах вони відіграють не лише освітню та дослідницьку, а й підприємницьку функцію.

Основні напрями участі університетів у трансфері технологій включають:

- створення та діяльність офісів трансферу технологій (ТТО);
- патентування результатів досліджень;
- укладення ліцензійних угод з бізнесом;
- створення стартапів і спін-офф компаній;
- участь у спільних дослідницьких проектах.

Модель «потрійної спіралі» (університет – бізнес – держава) підкреслює необхідність інтеграції цих трьох секторів для ефективного функціонування інноваційної екосистеми ²³. Досвід провідних країн свідчить, що активна участь університетів у трансфері технологій є важливим чинником національної інноваційної спроможності ²⁴.

²¹ Intellectual Assets and Innovation. THE SME DIMENSION. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2011/12/intellectual-assets-and-innovation_g1g1458e/9789264118263-en.pdf

²² European innovation scoreboard 2025. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2025_en

²³ Loet Leydesdorff. The Triple Helix: an evolutionary model of innovations. https://www.researchgate.net/publication/4928859_The_Triple_Helix_an_evolutionary_model_of_innovations

²⁴ Technology Transfer Agreements. <https://www.wipo.int/en/web/technology-transfer/agreements>

Таблиця 3.

Ключові фактори впливу на трансфер технологій

Фактор	Сутність	Вплив на ефективність трансферу
Захист ІВ	Рівень охорони прав, правозастосування	Підвищує інвестиційну привабливість
Стимулювання інновацій	Податкові пільги, гранти, програми підтримки	Знижує фінансові бар'єри
Роль університетів	Діяльність ТТО, підприємницька функція	Активізує комерціалізацію знань

Джерело: складено авторами

Потенціал розвитку трансферу технологій України визначається можливістю та підходами до подолання наступних викликів:

- відсутність належного контакту між науковцями та виробниками (перехід від відокремленого, несистемного проведення заходів, конкурсів тощо, а створення загальної, об'єднаної системи, де успіхи якогось заходу створюють тривалі економічні зв'язки між учасниками);
- в більшості випадків незадовільний стан матеріально-технічної бази у суб'єктів інноваційної інфраструктури, що призводить до неспроможності надати допомогу розробникам повною мірою;
- відірваність від територіально-суспільних систем (вирішується забезпеченням функціонування регіональних центрів трансферу технологій, які дадуть змогу децентралізувати, а отже, пришвидшити певні процеси);
- низький рівень менеджменту та брак висококваліфікованих кадрів (вирішується підготовкою та навчанням експертів та менеджерів з трансферу технологій);
- недостатній контроль з боку держави за реалізацією інноваційно-інвестиційних проектів; відсутність маркетингової та інформаційної підтримки на належному рівні; недосконалий та непродуманий склад суб'єктів (вирішується удосконаленням законодавства щодо трансферу технологій).

ВИСНОВКИ

Трансфер технологій – багатогранний процес, який виступає ключовим механізмом комерціалізації результатів наукових досліджень та формування інноваційної економіки. Різні правові системи визначають умови регулювання трансферу технологій, а також основні механізми його реалізації – від ліцензування та створення спін-офів до стратегічних альянсів і інкубаторів.

Важливим є те, що кожен із цих інструментів має свої переваги та обмеження, а їх ефективність залежить від рівня правової визначеності, інституційної підтримки та готовності бізнесу до співпраці з науковими установами. Український контекст демонструє прагнення інтегруватися у європейський інноваційний простір, але водночас стикається з низкою бар'єрів – від правових до кадрових.

1. Правові системи визначають умови трансферу: континентальна система забезпечує високу правову визначеність, англосаксонська — гнучкість і динаміку, змішана — адаптивність та інституційну гнучкість.

2. Ліцензування та патенти залишаються найпоширенішим механізмом передачі технологій, дозволяючи зберігати контроль над інтелектуальною власністю та водночас комерціалізувати її.

3. Створення спін-офів та стартапів є важливим інструментом комерціалізації академічних розробок, але в Україні цей процес стримується браком правової визначеності та інституційної підтримки.

4. Спільні підприємства та стратегічні альянси забезпечують інтеграцію ресурсів, розподіл ризиків і розвиток довгострокових партнерств, особливо у високотехнологічних галузях.

5. Інкубатори та акселератори відіграють ключову роль у підтримці стартапів, надаючи фінансування, менторство та доступ до інфраструктури, що сприяє швидкому розвитку інноваційних проєктів.

Комплексний розвиток трансферу технологій потребує поєднання правових, інституційних та практичних механізмів, що дозволить підвищити конкурентоспроможність країни та забезпечити ефективну комерціалізацію наукових результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Technology Transfer Training Needs and Assessment : Manual and Toolkit. URL: <https://tind.wipo.int/record/44906?v=pdf&ln=en>
2. Innovation policy transformed? Unveiling a new paradigm through natural language processing. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/06/innovation-policy-transformed_a41c1db5/5ee60cb5-en.pdf
3. European Commission for Knowledge Transfer. URL: <https://astp4kt.eu/collaboration/eu-commission/european-commission-for-knowledge-transfer>
4. Zoltan Vig. Technology transfer and investment law. URL: https://www.researchgate.net/publication/389023949_Technology_transfer_and_investment_law
5. John Hagedoorn. Inter-Firm R&D Partnerships: An Overview of Major Trends and Patterns Since 1960. URL: https://www.researchgate.net/publication/4929215_Inter-Firm_RD_Partnerships_An_Overview_of_Major_Trends_and_Patterns_Since_1960
6. António Ferreira, Mário Franco, Heiko Haase. Strategic alliances and development of intellectual capital: a study of technology-based SMEs. URL: <https://www.emerald.com/ijoa/article-abstract/30/6/1644/146730/Strategic-alliances-and-development-of?redirectedFrom=fulltext>
7. What is Intellectual Property? <https://www.wipo.int/en/web/about-ip>
8. Konrad Zweigert, Hein Kötz. An Introduction to Comparative Law. URL: <https://www.pierre-legrand.com/zweigert-and-kotz.pdf>
9. Posner R. Economic Analysis of Law. URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/29192.pdf>
10. Legal Traditions of the World: Sustainable Diversity in Law. URL: <https://www.paclii.org/journals/fJSPL/vol06/12.shtml>
11. Intellectual Assets and Innovation. THE SME DIMENSION. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2011/12/intellectual-assets-and-innovation_glg1458e/9789264118263-en.pdf
12. European innovation scoreboard 2025. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2025_en
13. Loet Leydesdorff. The Triple Helix: an evolutionary model of innovations. URL: https://www.researchgate.net/publication/4928859_The_Triple_Helix_an_evolutionary_model_of_innovations
14. Technology Transfer Agreements. URL: <https://www.wipo.int/en/web/technology-transfer/agreements>

НАУКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ВИДАННЯ

**ІГНАЦЕВИЧ С.П., МАТУСЕВИЧ В.В., ГОРНОСТАЙ Н.І.,
МИХАЛЬЧЕНКОВА О.Є., БЕССАРАБ В.Г.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ТА ФОРМ
ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ**

Науково-аналітична довідка

Матеріали друкуються в авторській редакції
Формат: PDF Об'єм даних 0,4 Мб

Верстка та оригінал-макет: С.П. Ігнацевич

Редакція: ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»
(УкрІНТЕІ)

03150, м. Київ, вул. Антоновича, 180 Тел. (044) 521-00-10, e-mail: uintei@uintei.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5332 від 12.04.2017 р